

*Б. І. Фурманець
м. Харків, Україна*

ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ «Я»-КОНЦЕПЦІЇ В УЧІННІ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

Постановка проблеми. Шановний І.А. Зязюн вважається талановитим вченим-педагогом ХХ століття, чия творча діяльність і педагогічні погляди значно вплинули на подальше становлення і більш плідний розвиток не тільки головного змісту педагогіки, але й і психології як наук з всевітнім значенням у ХХІ столітті. Незмінне значення має створена ним нова концепція про олюднення як власний процес розвитку сильної особистості, здатної протистояти труднощам життя, захистити гуманістичні цінності та примножити їх власною справою. Можна переконливо казати, що педагогічний досвід І.А. Зязюна входить суттєвою складовою у світову теорію і практику організації і ведення демократичного, гуманістичного та соціально-психологічного навчально-виховного процесу у навчальних закладах.

В працях академіка І.А. Зязюна порушуються саме суттєві педагогічно-психологічні аспекти, які особливо стосуються розгляду соціально-психологічного впливу «Я»-концепції на свідомість і поведінку людини як особистості. Розкриваючи педагогічно-психологічні аспекти вчення І.А. Зязюна про «Я»-концепції, доречним буде наголосити те, що його праці багатогранні у педагогічному та психологічному аспекті. Ним беруться до уваги суттєві соціально-психологічні аспекти розвитку, формування творчої людської, перш за все молодой людини, якою має бути сучасна особистість студента. Особливу увагу, досвідчений та видатний педагог як психолог І.А. Зязюн надає психологічному та педагогічному значенню всебічному розкриттю нової, оригінальної концепції про власне «Я». На цій оригінальній підставі, вчений ставить і вирішує надто суттєве питання про найпродуктивніший метод формування «Я»-концепції як прояв самостійності в основних видах пізнання і життєдіяльності. На справедливую думку вченого, розкриття цього методу дозволяє викладачам швидко і продуктивно набувати і використовувати навички і вміння та одержаний досвід у навчально-виховній практиці вчнз. При цьому, вченим робиться акцент на особистісний смисл, а саме, орієнтація на кращі готові зразки, довіра до себе, повага до своїх власних і реальних почуттів. Вчений підкреслює, що позитивна

роль останніх полягає в тому, що лише в них утримуються сигнали про реальні взаємовідносини будь-якої особистості з довкіллям.

Аналіз літератури дав змогу встановити, що увагодо вчення відомого українського педагога, діяча народної освіти І.А. Зязюна, визвала відповідний інтерес у фахівців теоретичної і прикладної педагогіки та психології. У них на основі його педагогічної спадщини, склалася більш чітка точка зору про те, що «Я»-концепція – це наше власне уявлення про себе чи образ самого себе і визначається як сукупність думок про свої почуття, риси характеру, впливу на оточуючих, здібності і недоліки [1–6].

Педагоги і психологи вчнз цілковито погоджуються з І.А. Зязюном в тім, що надто важливо цілеспрямовано розвивати «Я»-концепції у студентів, тобто активно шукати для них як активних особистостей нові, більш адекватні способи поведінки, мислення, сприймання і самооцінки. При цьому, академік наголошує, що науково-педагогічним працівникам слід постійно перевіряти свої передбачення і судження, не боятися ставити перед собою актуальні не прості питання відносно саморозвитку особистостей студентів, які ними виховуються та навчаються. Вчений підкреслює, що найважливішим моментом у цілеспрямованій корекції «Я»-концепції є оцінка інформації про реальні наслідки власних дій, зокрема про те, які реакції і почуття викликають вони у тих, хто навчається.

У статті поставлена основна **мета** – розкрити суттєві науково-теоретичні погляди академіка І.А. Зязюна про фундаментальний компонент психології особистості «Я»-концепція.

Виклад основного матеріалу. Науково-теоретичні положення «Я»-концепції змістовно розглядаються академіком І.А. Зязюном стосовно сучасних умов розвитку суспільства як важливіший компонент формування особистості, її ставлення до самої себе при взаємодії з соціальним середовищем. При цьому «Я»-концепція, підкреслює вчений-педагог, відбиває єдність і цілісність особистості з боку її внутрішнього світу, тобто те, що відомо індивідові про самого себе, яким він бачить, відчуває і уявляє самого себе.

На справедливую думку вченого, ця концепція містить, основні, наступні **складники**:

- уявлення про свою індивідуальність та ідентичність;
- конкретну єдність інтересів, схильностей, ціннісних орієнтацій;
- сформовану і чітко визначену самооцінку і самоповагу.
- переживання себе як суб'єкта діяльності;

– уявлення про себе як про об'єкт самоспостереження.

Він же, актуалізує змістовні компоненти «Я-концепції», серед яких є такі:

а) як справжнє «Я» (яким я бачу себе зараз, в даний момент);

б) динамічне «Я» (яким я прагну стати);

в) фантастичне «Я» (яким я хотів би бути);

г) ідеальне «Я» (яким я повинен бути, послуговуючись опанованими моральними, естетичними, фізичними зразками);

д) уявлення «Я» (маска з прихованими справжніми переживаннями).

Приведені складники і компоненти «Я»-концепції, підкреслює вчений-педагог як психолог є похідними від соціального досвіду особистості і залежать від її ідентифікації з певно визначеною соціальною групою. При цьому «Я» як справжнє, усвідомлюється в результаті дії зворотних зв'язків, які ідуть від соціального оточення у вигляді соціальної оцінки. І.А. Зязюн акцентує увагу на значенні самоусвідомлення як важливої частини психології особистості з розумінням тих вимог, які ставляться суспільством перед нею. На думку вченого, «Я» є водночас і самоусвідомленим суспільним. При цьому, кожна особистість повинна чітко усвідомлювати, що її нормальна життєдіяльність як соціальної істоти уможливується за умови збереження стабільних і надійних зв'язків із суспільним середовищем і що порушення цих зв'язків завжди є загрозою для благополуччя. Передумовою стійких зв'язків із середовищем, підкреслює вчений, є стійкість внутрішнього «Я». Єдність й стійкість «Я», у свою чергу, визначає послідовність і стійкість поведінки самоусвідомленої особистості.

Саме у цьому змістовному визначенні «Я»-концепції, досвідчений педагог виявляє свої талановиті психологічні міркування. Наприклад, як психолог наголошує, що характеристика психологічної стійкості особистості – найважливіша з характеристик особистості як фахівця. Показником такої стійкості є відчуття переконаності власними спроможностями забезпечувати себе у розвитку самоповаги як самовпевненості, духовності передусім власного культурного поступу. І.А. Зязюн як знавець актуальної, педагогічно-психологічної проблеми «Я»-концепції, впритул підвів її до тісного зв'язку з «Я»-ідеальне як уявлення особистості про те, якою вона бажає бути. Про розвиток цього аспекту проблеми трохи пізніше.

А тепер слід зазначити ту думку академіка І.А. Зязюна, у якій він звертає особливу увагу на соціально-психологічні аспекти щодо

недопущення розмивання чи розладу контурів «Я», що може неминуче привести до деперсоналізації, до дезорганізації діяльності особистості, дискомфорту, невпевненості та незахищеності. І тільки чіткість контурів внутрішнього «Я» окреслюється межами відчуття самопевності особистості, тобто впевненості у собі, у своїх рішеннях. Вона діє впевнено без зайвих сумнівів і внутрішніх зневіри. Не можливо не погодитися і з думкою вченого як педагога і психолога про те, що відчуття **власної впевненості**, особливо необхідне особистості як в умовах професійної діяльності, так і практично в умовах цілеспрямованого повсякденного життя [1, 5].

З психологічної точки зору, впевненість у собі, як правило, – результат яскравого переживання особистістю своїх можливостей у вирішенні тих завдань, які ставить перед нею життя, і особливо, тих, які вона ставить перед собою сама. Це є одночасно і самовпевненість як показник переконаності особистості у своїх можливостях, стійкості поведінки, адекватно реальним своїм можливостям. Вчений підкреслює, що впевненість у собі це є і самовпевненість, яка може стати додатковим джерелом психолога – психічних резервів освоєння нових аспектів життєвої практики. У цьому випадку основою самовпевненості є звичне орієнтування особистості на реальні можливості успішного опанування нового виду діяльності через знання, почуття, життєвий досвід, навички тощо.

Цікавим є зауваження І.А. Зязюна на те, що «Я»-концепція особистості, часто-густо, стає своєрідним центром групової кристалізації у суспільстві, зокрема у певній мікрогрупі. Для цього, в особистості слід розвивати відчуття впевненості у собі в умовах групового спілкування, враховуючи відповідні внутрішні можливості та установки на успішне вирішення групових програм і адекватних їм спрямованосте й і домагань. Вони, у свою чергу, зумовлюють оптимальну прояву усіх основних психологічних підструктур особистості у взаємовідносинах і, що дуже важливо, її емоційно-почуттєвої і вольової сфери. Разом з тим, невпевненість у собі, як і надлишкова самовпевненість чи самооцінка, часто стають причинами негативних естетичних почуттів, гальмівних і спотворювальних факторів нормального відбування життя і діяльності особистості. Психологія як наука вчить, що особистості з надлишковою самооцінкою не впевнені у собі, і у них слабо розвинуте почуття власного достоїнства. У цих випадках у особистостей з негативними «Я»-концепціями частіше з'являються поведінкові проблеми, що губить їх відношення з оточуючими. Щоб уникнути цих факторів,

необхідно прагнути краще пізнавати нові особливості навколишньої дійсності, проявляти готовність шукати нові способи вияву власного мислення і поведінки. Тобто в кінцевому результаті – більш глибока і змістовна проява «Я»-концепції, тобто усвідомлене розуміння самого себе.

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-педагогічні працівники кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами, професори О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко, Т.В. Гура, Б.І. Фурманець, враховуючи і подальше розвиваючи вчення академіка І.А. Зязюна про зміст «Я»-концепції, доповнюють її наступними складовими:

1. Когнітивною як знання особистістю самої себе, яке не може бути ні вичерпним, ні вільним від оціночних характеристик й протиріччя;

2. Емоційно-оціночною чи само оціночною (результативне управління своєю поведінкою) як відношення індивіда до себе, до своїх якостей і станів, можливостей, фізичних і духовних сил. Це особистісне судження про власні цінності, котрі відбиваються в установках, властивих людині;

3. Поведінкова складова, яка міститься в потенціальній поведінковій реакції, тобто у конкретних діях, які можуть бути викликані образом «Я» і самооцінкою [4].

Вчені кафедри зауважують, що визначив три основні складові «Я»-концепції, не слід забувати про те, що образ «Я» і самооцінка у психологічному сенсі нерозривно пов'язані і мотивують людину до визначеної поведінки. І ще важлива точка зору, названих науковців, в тім, що у самому загальному вигляді слід визначати основні форми «Я»-концепції – реальну і ідеальну.

Перша ніяк не передбачає, що ця концепція реалістична. Головне у ній – уявлення особистості про саму себе, у тім «який Я є». Ідеальна ж «Я»-концепція відбиває уявлення особистості про себе у відповідності зі своїми бажаннями, тобто те, «яким би Я хотів бути». При цьому, наголошують науковці, потрібно пам'ятати наступне: по-перше, всі дії особистості, почуття, вчинки завжди узгоджуються з образом власного Я; по-друге, своє уявлення про самого себе, особистість може змінювати.

Таким чином, науковці кафедри ППУСС НТУ «ХП» роблять суттєві поширюють вчення І.А. Зязюна про сутність, зміст і форми «Я»-концепції та умови її формування у студентів. Перш за все, їх головна точка зору полягає в тім, що «Я»-концепція є динамічною

системою уявлень особистості про саму себе, в яку входять як власне усвідомлена оцінка своїх соціальних, психічних, фізичних, інтелектуальних якостей, так і самооцінка, а також суб'єктивне сприймання впливаючих на цю особистість зовнішніх факторів [4]. Така точка зору, безперечно сприяє формуванню «Я»-концепції через переконання впевненості в собі і адекватну самооцінку своїх можливостей, якостей та інше при взаємодії з об'єктами зовнішнього середовища. Саме це є важливим регулятором впевненої поведінки особистості.

І ще, науковці розвивають учіння академіка І.А. Зязюна про важливу роль, яку відіграє **впевненість** у собі як основа позитивного відношення до самого себе і віра у свої можливості та самоповаги до себе. Впевненість визначається дійсними досягненнями у тім, на що особистість претендує, яку мету перед собою ставити і як її успішно досягти. Чимале значення при цьому має самооцінка як почуття власного достоїнства, самоповаги, задоволення успіхом і рівнем притягань (потреба, визначаюча успіх розвитку).

Теорія та практика свідчать, що зміст «Я»-концепції, який розкривається сукупністю раніше приведених складників і компонентів (І.А. Зязюн) та складових, форм (інші вчені) може змінюватися у процесі розвитку і саморозвитку особистостей, тих же студентів, під час їх навчання у ВНЗ. Саме це позитивно сприяє подальшому розкриттю і вдосконаленню потенціалу «Я»-концепції особистості.

Слід також зазначити, що зниження позитивної змістовності «Я»-концепції, заважає досягненню потрібних цілей особистостями і приводить до меншої продуктивності як у їх навчальній так і науковій діяльності. Ось чому науковці наголошують важливість своєчасного і послідовного **формування** позитивного рівня «Я»-концепції за такими умовами:

1) мотивування студентів, в їх навчальній діяльності, мати бажання до самооцінки, поведінки яка повинна бути адекватною (відображати ступінь відповідності уявлень про себе об'єктивним даним), своїм діям і вчинкам. Це позитивно сприяє регулюванню поведінки, ефективному навчанню, подальшому розвитку впевненості, внутрішньої активності і психології особистості;

2) навчати особистостей студентів впевненості у собі як розуміння самого себе, своїх досягнень, вмінь вирішувати поставлені завдання, прояв сміливості у постановці мети і завдань, розвивати самоповагу до себе та ін.;

3) сприяти розвитку у студентів уяви самоуправління психофізіологічними станами організму і його саморегуляції, на підставі розумових образів, при цьому лінія поведінки завжди повинна бути погоджена з «Я»-концепцією, всією системою уявлень про себе;

Мабуть буде важливим сказати, що врахування, зрозуміння та вдосконалення «Я»-концепції вимагає від науково-педагогічних працівників вчз, оптимального включення кожного студента як особистості у напружений та відповідальний навчально-виховний процес з метою розвитку свого «Я». Наприклад, засобами та прийомами психолого-педагогічних дисциплін, але, при цьому враховуючи основний з них – сформоване бажання кожного студента бути прикладом у всебічному вдосконаленні своєї впевненості на шляху свого соціального і професійного становлення.

Відповідно, науково-теоретичному аналізу, викладених педагогічно-психологічних аспектів актуальнішої проблеми «Я»-концепції, слід стислоконкретизувати основні умови її вдосконалення, конкретно, у особистостей студентів вчз.

Відмітимо, що досконалення та зміни «Я»-концепції обумовленні факторами внутрішнього та зовнішнього порядку, саме на цей аспект звертає увагу І.А. Зязюн. Теорія та практика психологів свідчить про те, що фундаментальний вплив на вдосконалення «Я»-концепції у навчально-виховному процесі, чинить досвід взаємодії особистості з оточуючими її людьми, якими є, наприклад, студентські групи. Саме поведінка особистостей студентів у таких групах визначає їх самооцінку у структурі відносин з однокурсниками. Адекватна самооцінка в таких умовах дає змогу порівнювати себе з іншими, демонструвати адаптацію до них та приємну взаємодію з ними у навчально-виховному процесі вчз.

Психологами доведено, що неблагоприємне вдосконалення «Я»-концепції (слабка віра у себе, низька самооцінка), приводять у подальшому до порушень власної поведінки з ознаками деградації цінностей духовності. Ось чому, принципіально ставиться питання про ціленаправлене вдосконалення «Я»-концепції з основної умови, адекватної самооцінки, що сприяє досягненню баженого успіху у навчанні та практичній діяльності, саме студентів.

Таким чином, позитивне вдосконалення «Я»-концепції, активізує додаткову внутрішню активність та впевненість особистості, формує віру у себе і свої можливості. Для вдосконалення впевненості у себе, підкреслюють академік І.А. Зязюн і науковці, є важливий не стільки об'єктивний життєвий успіх особистості, скільки розуміння

самого себе, віра у себе, пошук способів і методів успішного вирішення поставлених завдань. При цьому віра у себе є однією із величезних сил духовності, націлена на добро, саме вона є джерелом успішного розвитку особистості. На думку фахівців-педагогів, на формування та вдосконалення «Я»-концепції впливає моделювання ситуацій доброзичливої поведінки, яку не тільки можна сприймати, але і відтворювати [4, 5, 7]. Прорітетними умовами формування і вдосконалення «Я»-концепції є, три важливі:

а) розвиток когнитивної характеристики особистості, а саме образу своїх знань, якостей, здібностей, соціальних досягнень та ін.;

б) підтримка емоційної характеристики – себелюбство, самоповагу до себе з проявом позитивних почуттів до оточуючих;

в) мотивування оціночно-вольової характеристики – бажання повисити самооцінку вольових якостей, завоювати повагу до себе та ін.

Отже, можна впевнено підкреслити, що особливої і неперервної уваги до себе потребує

«Я»-концепція, актуалізації якої академіком І.А. Зязюном має велике, перспективне, педагогічно – психологічне значення для соціально-психологічного розвитку особистостей всіх рівнів у повсякденному спілкуванні і своїй навчальній чи професійній діяльності, побудованій, перш за все, на самосвідомості та самовпевненості.

Висновки. 1. «Я»-концепції, актуально поставленні талановитим вченим І.А. Зязюном, є особливо важливими науково-теоретичними положеннями, розкриваючих творче начало особистості студентів, зумовлених її природою і здібностями. Саме цю природу, на справедливую думку вченого-педагога, слід оптимально розвивати і вдосконалювати в єдино необхідне цілепокладання. 2. У працях академіка доведено, що «Я»-концепція – це наше власне уявлення про себе чи образ самого себе, тобто сукупність наших поглядів про свій психічний стан, характер, вплив на оточуючих, здібності і недоліки. 3. Важливими складовими «Я»-концепції є впевненість у собі, особистісна помірна самооцінка та поведінка, які дозволяють сприймати себе у позитивному, людському оточенні.

Список літератури: 1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реальні: наук.-метод. посіб. – К.: МАУП, 2000. – 312 с. 2. Педагогічна майстерність: Підруч./ І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 287 с. 3. Краса педагогічної дії: Навч. Посіб./І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Укр.-фін.ін-т менеджмента і бізнесу, 1997. – 231 с. 4. Романовський О.Г. Роль академіка Івана Зязюна у науково-

педагогічній діяльності кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами та Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Проблеми та перспективи формування гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. Праць /за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 43 (47) ч. 2. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – С. 3–10.

5. Психологія: текст лекцій /О.Г. Романовський, В.Є. Михайленко, Т.В. Гура, Б.І. Фурманець (та інш.) – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – 96 с. – На рос. мові.

6. Проблеми та перспективи формування гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць /за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. Вип. 43 (47) ч. 2 – Харків НТУ «ХПІ», 2015. – 180 с. 7. Квин В. Прикладная психология. – СПб: Изд-во «Питер», 2000. – 560 с. ил. – (Серия «Учебник нового века»).

8. Психология. Учебник. – М.: «Проспект», 1999. – 584 с.

Bibliography (transliterated): 1. Zyazyun I. A. Pedagogic of kindness: ideals and realities : Nauk.- method. Posib. -K.: MAUP, 2000.-312с. 2. Pedagogical trade: Підруч./Л.А. Зязюн, Л. Ін. Крамушенко, І.Ф. Кривонос and other; After ред. І.А. Зязюна. - К.: Вицашк., 1997. -287с. 3. Beauty of pedagogical action : Навч. Посіб./Л.А. Зязюн, Г.М. Сагач. - К.: Укр.-фін. ін-т of менеджмента and business, 1997.-231с. 4. Psychology: text of lectures /of O. of G. Романовський, В.Є. Михайленко, Т.В. Гура (but інш.) is Kharkiv: НТУ"ХПІ", 2013.- 96с. - On рос. to the language. 5. Problems and prospects of forming of humanitarian-technical elite : зб. sciences. labours /after an editor Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. of G. Романовського. Вип.43 (47) ч.2 is Kharkiv of НТУ "ХПІ", 2015. -180с. 6. Квин In. Прикладная of психология. - СПб: Изд-во "Питер", 2000. - 560с. ил. - (Серия "Учебник new века". 7. Психология. Учебник. - М.: "Boulevard", 1999. - 584 с.

Б. І. Фурманець

ПЕДАГОГІЧНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ «Я»-КОНЦЕПЦІЇ В УЧІННІ АКАДЕМІКА І. А. ЗЯЗЮНА

У статті аналізуються суттєві науково-теоретичні положення про сутність, зміст та умови формування «Я»-концепції, які докладно розглядалися видатним українським вченим-педагогом І.А. Зязюном, у його плідних наукових працях. Увагу акцентовано саме на ті педагогічно-психологічні аспекти, які сьогодні мають особливе значення для соціального та професійного становлення особистостей студентів як майбутніх фахівців. Вчений-педагог І.А. Зязюн переконливо довів, що саме вдосконалена «Я»-концепція є джерелом розвитку мотивації молодого людини, підтримки її у досягненні важливої мети – стати багатогранною особистістю у соціальному та професійному самовизначенні. Сформована «Я»-концепція є власною якістю і станом особистості, як судження про свої цінності і цілковите уявлення про самого себе. Розумінні «Я»-концепції

студентами вна, дозволяє їм успішно досягати поставленої мети на шляху свого соціального в професійного становлення.

Ключеві слова: сильна особистість, «Я»-концепція, психологічна стійкість, образ самого себе, впевненість як суттєва якість, складники, компоненти, самоусвідомлення, самооцінка.

Б. І. Фурманець

ПЕДАГОГИЧЕСКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ «Я»-КОНЦЕПЦИИ В УЧЕНИИ АКАДЕМИКА И. А. ЗЯЗЮНА

В статье анализируются актуальные научно-теоретические положения о сущности, содержании и условиях формирования «Я»-концепции, которые обстоятельно рассматривались выдающимся украинским ученым-педагогом И.А. Зязюном, в его плодотворных научных трудах. Внимание акцентировано именно на те педагогические и психологические аспекты, которые сегодня имеют особенное значение для социального и профессионального становления личностей студентов как будущих специалистов. Ученый-педагог И.А. Зязюн убедительно доказал, что именно усовершенствованная «Я»-концепция является источником развития мотивации молодого человека, поддержки ее в достижении важной цели – стать многогранной личностью в социальном и профессиональном самоопределении. Сформированная «Я»-концепция есть собственным качеством и состоянием личности, как суждение о своих ценностях и полном представлении о самом себе. Понимании «Я»-концепции студентами вуза, позволяет им успешно достигать поставленной цели на пути своего социального и профессионального становления.

Ключевые слова: сильная личность, «Я»-концепция, психологическая стойкость, образ самого себя, уверенность как существенное качество, составляющие части, компоненты, самоосознание, самооценка.

Б. І. Фурманець

PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF FORMING OF "I AM"-CONCEPTION IN SCIENTIFIC ARTICLES OF I.A. ZYAZYUN

In the article substantial theoretical positions are analysed about essence, maintenance and terms of formation "I am"-conception, which was thoroughly examined by prominent Ukrainian scientist-teacher

I.A. Zyazyun in his fruitful scientific works. Attention is accented exactly on those pedagogical-psychological aspects which today have the special value for the social and professional becoming of personalities of students as future specialists. Scientist-teacher I.A. Zyazyun proved convincingly, that exactly the improved "I am"-conception is the source of development of motivation of young man, support of her in achievement of important aim - to become many-sided personality in social and professional self-determination. "I am"-conception is own quality and by the state of personality, as judgement about the values and complete idea about itself. Understanding of "I am" - conception by the students of institute of higher, allows them successfully to arrive at a goal on a way social at the professional becoming.

To the key of word: strong personality, "I am"-conception, psychological firmness, character itself, confidence as substantial quality, components, consciousness, self-appraisal.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2016